

De samenhang tussen de kwaliteit van de wijk en psychosociale problemen bij jongeren in Rotterdam

Sanne Tamerus,¹ Petra van de Looij-Jansen,² Chris Baerveldt,³ Frouwkje de Waart²

Er wordt aangenomen dat de kwaliteit van de wijk invloed heeft op de ontwikkeling van psychosociale problemen bij jongeren. Deze aanname is vooral gebaseerd op onderzoek uit het buitenland. In Nederland is hier nog weinig onderzoek naar gedaan. Daarom is onderzocht of er een samenhang bestaat tussen kwaliteit van Rotterdamse wijken en psychosociale problemen bij jongeren in de eerste en derde klas. De kwaliteit van de wijk is gemeten met de Sociale Index Rotterdam en de psychosociale problemen van jongeren zijn door de GGD Rotterdam-Rijnmond gemeten met de SDQ. Jongeren die vinden dat er veel sociale controle is in hun woonwijk en de wijk waarderen hebben minder vaak psychosociale problemen. De samenhang tussen de kwaliteit van de wijken volgens de Sociale Index en psychosociale problemen bij jongeren uit die wijken is echter nauwelijks waarneembaar en kan slechts 0,1% van de verschillen tussen wijken verklaren. Deze kleine effecten komen voort uit verschillen in samenstelling (naar sekse, opleiding en etniciteit) van de wijk.

Trefwoorden: psychosociale problemen, wijkverschillen, jongeren, sociale controle, perceptie

INLEIDING

Met de meeste jongeren in Nederland gaat het goed. Er is echter een groep jongeren waarbij problemen, zoals gedragsproblemen, emotionele problemen en leerproblemen, het dagelijks functioneren belemmeren. Deze problemen worden psychosociale problemen genoemd.¹ Psychosociale problemen komen veel voor onder jongeren. Bij jongeren tussen de 11 en 16 jaar rapporteert, afhankelijk van leeftijd en opleidingsniveau, 10% tot 25% psychosociale problemen.² Psychosociale problemen kunnen leiden tot allerlei beperkingen in het dagelijks functioneren, zoals schooluitval, criminaliteit, een slechte fysieke gezondheid en verslaving.³ Inzicht in welke factoren invloed hebben op het ontstaan van psychosociale problemen kan daarom veel gezondheidswinst opleveren.⁴

Diverse factoren beïnvloeden de ontwikkeling van psychosociale problemen. Deze factoren zijn te categoriseren in drie groepen: kenmerken van het kind, het gezin en de omgeving. Over factoren uit de eerste twee groepen is al veel bekend.⁵ De laatste jaren komt er ook steeds

meer aandacht voor invloed van de wijk als omgevingsfactor.^{6,7} Onderzoek laat zien dat er in achterstandswijken meer jongeren zijn met psychosociale problemen dan in welvarende wijken.⁷⁻¹¹

Er zijn twee mogelijke verklaringen voor het feit dat er in de ene wijk meer psychosociale problemen zijn dan in een andere wijk, namelijk het compositie-effect en een contexteffect. Het compositie-effect verklaart dit verschil op basis van de individuele kenmerken van de inwoners. Omdat er verschillen bestaan tussen de samenstelling (compositie) van de bevolking in wijken zijn er ook verschillen in het aantal jongeren met psychosociale problemen.¹²⁻¹⁴ In achterstandswijken wonen meer jongeren met een laag opleidingsniveau en een niet westerse nationaliteit. Dit zijn onder andere twee risicofactoren voor het ontwikkelen van psychosociale problemen.⁵ Om deze reden zou het kunnen dat er in achterstandswijken meer kinderen met psychosociale problemen gevonden worden.

Het contexteffect houdt in dat kenmerken van een wijk de kans op psychosociale problemen beïnvloeden. Dit betekent dat jongeren, los van hun individuele kenmerken, afhankelijk van de kenmerken van de wijk meer of minder problemen ontwikkelen.⁹ Deze wijkkenmerken kunnen bijvoorbeeld de concentratie armoede, de criminaliteit en de netheid van een wijk inhouden. Samengevat

¹ GGD Rotterdam-Rijnmond, Rotterdam; Universiteit Utrecht, Utrecht

² GGD Rotterdam-Rijnmond, Rotterdam

³ Universiteit Utrecht, Utrecht

wordt er ook wel gesproken over de kwaliteit van een wijk, dus of het om een welvarende dan wel een achterstandswijk gaat. Er zijn onderzoeken waarin wijkenmerken 5 tot 10 procent van de verschillen in psychosociale problemen bij jongeren kunnen verklaren.^{8,15} Dit zou dus betekenen dat het opgroeien in een achterstandswijk op zichzelf invloed heeft op de ontwikkeling van psychosociale problemen.

Bij onderzoek naar wijk-effecten gaat het niet alleen om de invloed van variabelen die gemeten zijn op wijkniveau maar er zijn ook variabelen die op individueel niveau gemeten kunnen worden. Een voorbeeld van een individuele variabele is de perceptie van jongeren van de wijk. Jongeren met een positievere opvatting over hun wijk rapporteren minder vaak psychosociale problemen. Mogelijk komt dit omdat zij minder stress ervaren en daardoor minder kans hebben psychosociale problemen.^{7,16-18}

Een ander individueel kenmerk dat in verband wordt gebracht met de ontwikkeling van psychosociale problemen is de sociale controle die jongeren ervaren in de wijk. Xue et al.¹⁵ vindt een verband tussen het sociale netwerk en de sociale controle in de wijk en het aantal jongeren met psychosociale problemen. Naarmate jongeren een groter sociaal netwerk hebben en meer sociale controle ervaren, dan neemt het aantal jongeren met psychosociale problemen af.

Caughy O'Campob en Muntaner¹⁹ hebben onderzoek gedaan naar het 'zich verbonden voelen' met de wijk. Zij vinden in hun onderzoek dat deze binding met de wijk als beschermende factor werkt tegen psychosociale problemen, maar alleen in wijken met een hoge sociaal economische status. In wijken met een lage sociaal economische status is verbonden voelen met de wijk volgens hen juist een risicofactor. Dit betekent dat jongeren in een achterstandswijk, meer problemen ontwikkelen als ze zich verbonden voelen met de wijk. Dit zou kunnen komen doordat er in achterstandswijken meer leeftijdsgenoten zijn met probleemgedrag waardoor zij beïnvloed kunnen worden.

In grote steden, zoals Rotterdam, wordt steeds meer wijkgericht gezondheidsbeleid gemaakt en ingezet. Daarbij wordt er vanuit wordt gegaan dat er verschillen bestaan tussen de wijken en dat deze aangepakt kunnen worden door de wijken te verbeteren. In buitenlandse onderzoeken worden verschillen gevonden tussen achterstandswijken en meer welvarende wijken.^{6,10} In Nederland is er echter nog weinig onderzoek gedaan naar de relatie tussen wijkenmerken en de ontwikkeling van probleemgedrag bij jongeren.

De eerste onderzoeksvraag van dit artikel is of jongeren in achterstandswijken in Rotterdam meer psychoso-

Kernpunten

- Jongeren in achterstandswijken rapporteren nauwelijks meer psychosociale problemen dan jongeren in meer welvarende wijken.
- Het kleine verschil dat er is kan verklaard worden door de achtergrondkenmerken van de inwoners van de wijk, zoals etniciteit en schoolniveau.
- Individuele kenmerken, zoals de ervaren sociale controle in de wijk en individuele perceptie van de wijk, spelen wel een rol bij de ontwikkeling van psychosociale problemen.
- Jongeren die veel sociale controle ervaren in de wijk en hun woonwijk waarderen hebben minder vaak psychosociale problemen.

ciale problemen rapporteren dan jongeren in meer welvarende wijken. Hierbij wordt onderzocht of een eventueel verschil het gevolg is van het compositie-effect of dat er ook sprake is van een contexteffect. De verwachting is dat het verschil in psychosociale problemen voor het grootste deel toegeschreven kan worden aan het compositie-effect maar dat er daarnaast een onverklaarde samenhang is dat kan duiden op een contexteffect. De tweede onderzoeksvraag is

of de sociale controle die jongeren ervaren en perceptie die zij hebben van de wijk samenhangen met het ontstaan van psychosociale problemen.

METHODE

Gegevensverzameling en respons

In dit onderzoek is gebruik gemaakt van gegevens van de Jeugdmonitor Rotterdam-Rijnmond (JMR) uit het schooljaar 2008/2009. De JMR is een vragenlijst waarmee de GGD Rotterdam-Rijnmond het welbevinden van jongeren in de gemeente Rotterdam in kaart brengt. De gegevens zijn verzameld als onderdeel van de preventieve gezondheidsonderzoeken van de jeugdgezondheidszorg. Jongeren in de brugklas en derde klas vulden de vragenlijst in de klas in.

In het 2008/2009 waren er rond de 13.000 jongeren woonachtig in Rotterdam die in de brugklas of derde klas zaten. Hiervan zijn 7912 leerlingen (61%) betrokken in dit onderzoek. De andere leerlingen zijn niet meegenomen in het onderzoek omdat ze afwezig waren op de dag van afname, geen geldige postcode hebben ingevuld, of hun school niet mee deed. Er hebben 55 scholen van de 81 scholen deelgenomen en 90% van de leerlingen hebben meegedaan. Aan de hand van gegevens van het Centrum voor Onderzoek en Statistiek (COS)²⁰ blijkt dat in alle wijken ongeveer een kwart van alle jongeren tussen de 12 en 15 jaar die in Rotterdam wonen hebben deelgenomen aan de JMR. De verdeling van etniciteit per wijk in de steekproef komt in grote mate overeen met de daadwerkelijke verdeling (CBS).²¹

Indicatoren

Psychosociale problemen

Psychosociale problemen zijn gemeten met de Nederlandse zelfrapportage versie van de Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ).²² De SDQ is een meetinstrument dat is ontwikkeld om jeugdigen te signaleren met een verhoogd risico op psychosociale problemen. De vragenlijst bestaat uit 25 vragen verdeeld over vijf subschalen bestaand uit een driepuntschaal. Een totaalscore

wordt berekend over vier subschalen (emotionele problemen; hyperactiviteit/aandachtstekort; problemen met leeftijdsgenoten; gedragsproblemen) en kan variëren van 0 tot 40 waarbij een hogere score meer kans op psychosociale problemen aangeeft.²² In dit onderzoek is de Cronbach's alpha voor de totaalscore 0,73.

Kwaliteit van de wijk

De buurten zijn bepaald aan de hand van de door de jongeren opgegeven postcodes (vier cijfers en twee letters) en naar de buurtindeling van het COS. Wijken met een respons van minder dan 20 respondenten zijn niet meegenomen in de analyses. Dit zijn met name de industriële wijken en wijken met weinig inwoners. Uiteindelijk zijn er 58 wijken opgenomen.

Als indicator voor de kwaliteit van de wijk is de totaalscore uit de Sociale Index 2009 van Rotterdam gebruikt.²³ De Sociale Index is voor 70% gebaseerd op eerder afgenomen enquêtes onder volwassen bewoners over kwaliteit van de wijk. De overige 30% van de Sociale Index is gebaseerd op uit registraties door overheidsinstanties over onder andere vroegtijdig schoolverlaten, inkomen, werkloosheid, uitkeringen en verhuizingen. De wijkscore in de index krijgt een rapportcijfer van 0 tot 10 en varieert van 4,8 voor de wijk met de laagste kwaliteit tot 8,1 voor de beste wijk. Een indeling van de wijken op basis van de Sociale Index is vergeleken met een indeling van de wijken alleen gebaseerd op gegevens over inkomen en scholing van de inwoners van de wijk, deze kwamen voor een groot deel (meer dan 90%) overeen. Hieruit blijkt dat de kwaliteit van de wijk sterk correleert met de sociaal economische status van de wijk. De wijkscore geeft daarmee aan of het om een welvarende dan wel achterstandswijk gaat. Ter controle zijn alle analyses ook gedaan met de statuscores van het Sociaal Cultureel Planbureau (SCP) als indicator voor de kwaliteit van de wijk. Statuscores zijn scores die het SCP berekent aan de hand van gemiddelde opleidingsniveau, inkomen en positie op de arbeidsmarkt in een wijk in vergelijking met andere wijken in Nederland. Het gebruik van de statuscores van het SCP gaf dezelfde resultaten als bij gebruik van de Sociale Index als maat voor kwaliteit van de wijk.

Sociale controle en perceptie van de wijk

De vragen over sociale controle en perceptie zijn afkomstig uit het scholierenonderzoek van Communities that Care (CTC). De CTC vragen maakten in het schooljaar 2008-2009 onderdeel uit van de JMR. CTC is een wijkgerichte preventiestrategie om probleemgedrag en maatschappelijke uitval van jongeren te voorkomen of terug te dringen.²⁴

Op basis van inhoudelijke analyse van de vragen zijn er acht vragen samengevoegd tot een betrouwbare score voor sociale controle (Cronbach's alpha 0,84). De inhoud van de vragen gaan over of er in de wijk door buurtbewoners wordt aangesproken op goed en op slecht gedrag. Sociale controle is in dit onderzoek dus een maatstaf over hoe de jongeren de sociale controle in de wijk ervaren. Een voorbeeld over een vraag naar sociale controle is: 'Als een kind in jouw buurt iets zou vernielen, zou hij/zij dan

aangesproken worden door buurtbewoners?'. De jongeren hebben aangegeven in hoeverre de vraag in hun wijk van toepassing is door middel van een 4 puntsschaal. De score voor sociale controle varieert van 8 (weinig sociale controle) tot 32 (veel sociale controle).

De perceptie, ofwel de waardering van de wijk is berekend met zeven vragen (vierpuntsschaal) over de waardering van de wijk zoals het zich thuis voelen, de tevredenheid en de ervaren veiligheid van de wijk (Cronbach's alpha 0,78). Een voorbeeld van een vraag is: 'Ik vind dat ik in een leuke buurt woon'. De range van scores voor waardering van de wijk varieert van 7 tot 21.

Gegevensanalyse

In dit onderzoek zijn gegevens verzameld over kenmerken van de jongeren (dit is uniek voor elke jongere) en kenmerken van de wijk (dit deelt het kind met andere jongeren die in dezelfde wijk wonen). Omdat het kenmerken zijn op twee niveaus (jongeren en wijken) is er een multilevel analyse uitgevoerd in SPSS met als groepsvariabele de postcode. Met een multilevel analyse is berekend of de scores voor psychosociale problemen binnen de wijken meer op elkaar lijken dan de scores tussen de wijken. Uit de analyse blijkt dat de Intra Class Correlation zeer klein is, namelijk 0,005. Dat betekent dat de verschillen tussen de scores van individuen binnen een wijk veel groter zijn dan de verschillen tussen de gemiddelden per wijk. De wijk kan slechts 0,5% van de verschillen tussen psychosociale problemen van individuele jongeren verklaren. Hieruit kan geconcludeerd worden dat er geen multilevel probleem is en dat daarom een lineair regressiemodel is toegestaan.

Toetsen van de theoretische verbanden

Allereerst is door middel van t-toetsen en variantie analyses berekend hoeveel samenhang de achtergrondvariabelen geslacht, leerjaar, schoolniveau en etniciteit hebben met het voorkomen van psychosociale problemen, kwaliteit van de wijk, sociale controle en perceptie.

Daarna is de eerste onderzoeksvraag onderzocht. De samenhang tussen kwaliteit van de wijk en het voorkomen van psychosociale problemen is berekend. Door te controleren voor de achtergrondvariabelen is berekend in hoeverre de samenhang verklaard kan worden door het compositie effect. Als er sprake is van een onverklaarde samenhang kan dat duiden op een contexteffect.

Bij de tweede onderzoeksvraag is het de vraag in hoeverre de ervaren sociale controle in de wijk en de perceptie van de wijk samenhangen met het voorkomen van psychosociale problemen. Dit is getoetst met een regressieanalyse.

RESULTATEN

Achtergrondkenmerken in relatie tot psychosociale problemen en wijkkenmerken

Tabel 1 geeft de gemiddelde score weer voor psychosociale problemen, kwaliteit van de wijk, de door jongeren ervaren sociale controle en hun perceptie van de wijk in relatie tot de achtergrondvariabelen.

Tabel 1. Achtergrondvariabelen in relatie tot de psychosociale problemen, kwaliteit wijk, binding en perceptie

Variabelen	Aantal		Jongeren: SDQ			Jongeren: ervaren sociale controle		Jongeren: perceptie van de wijk		Wijk: kwaliteit (Sociale Index)	
	N	%	% zorgelijk	Gem	sd	Gem	sd	Gem	sd	Gem	sd
Geslacht				*		*		**			
Jongen	3919	50	13,3	9,7	4,9	21,1	5,0	20,0	4,9	6,1	9,5
Meisje	3980	50	16,3	10,3	5,2	21,4	4,9	20,3	5,2	6,0	9,4
Leerjaar				*		**		**			
Brugklas	4332	55	14,8	9,9	5,2	22,0	4,9	22,1	5,2	6,1	0,9
Derde klas	3519	45	14,9	10,1	4,9	20,3	4,9	21,3	4,9	6,1	1,0
Schoolniveau				**				**		**	
Vmbo	4931	63	17,9	10,7	5,12	21,3	5,2	21,5	5,12	5,9	0,8
Havo	1808	23	10,4	9,1	4,78	21,3	4,7	22,1	4,78	6,3	1,0
Vwo	1112	14	8,6	8,6	4,70	21,3	4,3	22,2	4,70	6,5	1,0
Etniciteit				**		**		**		**	
Nederlands	2620	33	14,9	10,0	5,10	21,2	4,5	22,4	5,10	6,7	0,9
Surinaams	1035	13	14,5	10,0	5,13	20,8	5,0	21,3	5,13	5,9	0,8
Antil./Arubaans	374	5	18,4	10,8	5,00	20,9	5,4	21,0	5,00	5,8	0,8
Marokkaans	1047	13	12,2	9,4	4,84	22,3	5,5	22,0	4,84	5,6	0,6
Turks	1125	14	15,2	10,4	4,96	21,6	5,1	21,3	4,96	5,5	0,7
Kaapverdiaans	341	4	17,0	10,5	4,85	20,5	5,3	21,0	4,85	5,6	0,6
Overig	1336	17	15,3	9,9	5,17	20,9	5,0	21,4	5,17	6,1	0,9

* = $p < 0,05$

** = $p < 0,001$

SDQ is een continue score. Het afkappunt voor een zorgelijke score is 17 (op basis van de meest gebruikte norm voor het afkappunt, de hoogste 10%).

Psychosociale problemen

De range van scores voor psychosociale problemen loopt van 0 tot 40, met een gemiddelde score van 10,0 (SD 5,1). Uit de tabel blijkt dat meisjes en jongeren in de derde klas meer psychosociale problemen rapporteren dan jongens en jongeren uit de brugklas (significant bij $p < 0,05$). Ook is er een samenhang tussen psychosociale problemen en opleidingsniveau, hoe lager het schoolniveau hoe meer psychosociale problemen er zijn. Het percentage jongeren met een zorgelijke SDQ score onder Marokkaanse jongeren is lager dan bij de jongeren met een andere etniciteit.

Kwaliteit wijk

De kwaliteit van de wijk varieert van 4,8 tot 8,1 met een gemiddelde van 6,1 (SD 0,9). Het grootste verschil in kwaliteit van de wijk is te zien bij het schoolniveau van de jongeren. Jongeren op het vmbo, wonen in wijken met een gemiddelde score van 5,9 en jongeren op het vwo in wijken met een gemiddelde van 6,5 ($F(2,786) = 315,87$; $p < 0,001$).

Ervaren sociale controle

De gemiddelde score op de door individuele jongeren ervaren sociale controle in de wijk is 21,3 (SD 5,0), waarbij 8 weinig ervaren sociale controle is en 32 veel ervaren sociale controle. Jongeren uit de brugklas ervaren meer sociale controle dan jongeren uit de derde klas ($t=15,21$; $df=7724$; $p < 0,00$). De hoogste sociale controle in de wijk wordt gerapporteerd door Marokkaanse jongeren.

Perceptie

De gemiddelde score op de perceptie van de wijk is 21,7 (SD 4,2). Er is een significant verschil in perceptie van de wijk tussen jongens en meisjes (meisjes hoger), tussen vmbo en vwo leerlingen en tussen van verschillende etniciteit. Bij schoolniveau loopt deze score op: hoe hoger het schoolniveau van de leerling, hoe beter de jongeren de wijk waarderen ($F(2,778) = 22,00$; $p < 0,001$).

Relatie tussen wijkkenmerken en psychosociale problemen

Om de relatie tussen de wijk en het voorkomen van psychosociale problemen te bekijken zijn er General Linear Model analyses uitgevoerd. Tabel 2 geeft daarvan de resultaten.

Als eerste is de relatie tussen de kwaliteit van de wijk en de SDQ-score getoetst. Naarmate de kwaliteit van de wijk hoger is, zijn er minder jongeren met psychosociale problemen. Deze samenhang is significant maar zeer zwak ($R^2=0,001$). De kwaliteit van de wijk kan 0,1% van het verschil in het voorkomen van psychosociale problemen tussen wijken verklaren. De resultaten laten zien dat na correctie van de achtergrondvariabelen geslacht, schoolniveau en etniciteit de samenhang tussen kwaliteit van de wijk en de SDQ-score verdwijnt ($F=0,62$; $B=0,006$; $p > 0,05$). De zwakke relatie die bestaat tussen kwaliteit van de wijk en het voorkomen van psychosociale problemen wordt dus verklaard door de achtergrondvariabelen, oftewel door de compositie van de wijk.

Tabel 2. Samenhang tussen kwaliteit van de wijk en psychosociale problemen van jongeren

Onafhankelijke variabele	Afhankelijke variabele	Controle variabelen	R ²	B	Beta	F	t	Sig.
Kwaliteit wijk	psychosociale problemen	zonder	0,001	-0,19	-0,04	9,84	-3,14	0,00
Kwaliteit wijk	psychosociale problemen	met	0,037	-0,06	-0,01	0,62	-0,79	0,43

Er is gecontroleerd voor geslacht, schoolniveau en etniciteit.

Tabel 3. Samenhang tussen de ervaren sociale controle en perceptie en psychosociale problemen van jongeren

Onafhankelijke variabele	Afhankelijke variabele	R	R ²	B	Beta	F	t	Sig.
Perceptie	psychosociale problemen	0,28	0,080	-0,38	-0,28	680,82	-26,09	0,00
Sociale controle	psychosociale problemen	0,22	0,048	-0,22	-0,22	391,11	-19,78	0,00

Tabel 3 laat de relatie zien tussen de ervaren sociale controle in de wijk en de perceptie van de jongeren van de wijk en het voorkomen van psychosociale problemen. Als jongeren meer sociale controle ervaren of een betere perceptie hebben van de wijk, dan hebben zij minder kans op psychosociale problemen. Deze samenhang is significant.

DISCUSSIE

In tegenstelling tot de verwachting is in dit onderzoek slechts een zeer zwakke samenhang gevonden tussen de kwaliteit van de wijk en het voorkomen van psychosociale problemen bij jongeren. Dit betekent dat er in achterstandswijken nauwelijks meer jongeren met psychosociale problemen wonen dan in meer welvarende wijken. De kwaliteit van de wijk kan slechts 0,1% van de verschillen tussen wijken verklaren. Dit kleine verschil kan verklaard worden door de samenstelling van de wijk; hetgeen wijst op het compositie effect. De samenhang verdwijnt namelijk als er gecontroleerd wordt voor achtergrondkenmerken van de jongeren.

Het is opmerkelijk dat er nauwelijks verschillen zijn gevonden in het aantal jongeren met psychosociale problemen tussen wijken omdat er grotere verschillen werden verwacht op basis van het compositie effect. De verwachting dat er grote verschillen zijn tussen achterstandswijken en welvarende wijken is vooral gebaseerd op buitenlands onderzoek, waar de spreiding tussen wijken mogelijk veel groter is dan in Nederland. Dit kan niet zonder meer generaliseerd worden naar de Nederlandse context. Zo is in Amerika de concentratie armoede in sommige wijken veel groter dan in Nederland. Het is goed mogelijk dat de verschillen tussen zwakke en sterke wijken in Rotterdam in dit onderzoek niet zo groot zijn waardoor weinig verschillen in psychische gezondheid tussen wijken gevonden kunnen worden.

De ervaren sociale controle in de wijk en de perceptie van de wijk hangen wel samen met het voorkomen van psychosociale problemen. Jongeren die veel sociale controle ervaren en een hoge perceptie van de wijk hebben, hebben minder vaak psychosociale problemen. Sociale controle en perceptie hebben ook een samenhang met de kwaliteit van de wijk. Jongeren die in een wijk met een hoge kwaliteit wonen, ervaren vaker sociale controle en hebben een betere perceptie van de wijk.

Validiteitskwesities

Er zijn enige kanttekeningen te plaatsen ten aanzien van de validiteit van de gebruikte instrumenten. De gebruikte maat voor de afhankelijke variabele, de SDQ die de omvang van psychosociale problemen van jongeren meet, kan hebben geleid tot een onderrapportage bij sommige groepen jongeren. Dit geldt met name voor jongeren van

Marokkaanse afkomst. Op basis van de literatuur werd namelijk verwacht dat Marokkaanse jongeren hoger zouden scoren dan jongeren met een Nederlandse etniciteit,⁵ maar dat blijkt niet uit de SDQ rapportages. Onderrapportage van probleemgedrag bij Marokkaanse jongeren is een bekend probleem in onderzoek naar bijvoorbeeld criminaliteit.²⁵ Specifiek onderzoek naar culturele verschillen bij zelfrapportage van de SDQ is nog nauwelijks gedaan. Verschillen tussen wijken waar veel jongeren van Marokkaanse komaf wonen en wijken waar weinig van deze jongeren wonen zouden daarmee onderschat kunnen worden. Daar staat echter tegenover dat er op individueel niveau wel degelijk de verwachte samenhang is van de door jongeren ervaren sociale controle en perceptie van de wijk met de SDQ. Dat suggereert dat de SDQ toch een redelijk valide beeld geeft van de psychosociale problemen van jongeren.

De maat voor de onafhankelijke variabele, de kwaliteit van de wijk, levert weinig problemen op. De kwaliteit van de wijk is bepaald op basis van de Sociale Index Rotterdam, een veel gebruikt meetinstrument voor onderzoek en beleid. De score is gebaseerd op meningen van de bewoners, maar ook op feiten zoals het aantal werklozen en inkomensgegevens. Om er zeker van te zijn dat de sociale index een goede indicator is voor kwaliteit van de wijk, is ook gebruik gemaakt van andere maten: de SES per buurt en de buurtcores van het SCP. Om ook op het niveau van jongeren zelf te kijken is naar het verschil in opleidingsniveau van de jongeren tussen de wijken gekeken. De buurten zijn gerangschikt op het aantal VMBO leerlingen in de buurt. Deze manier van het kwalificeren van de buurten geeft net als bij de sociale index wel een significant resultaat, maar het verband blijft zeer zwak. Het lijkt dus niet waarschijnlijk dat de wijze waarop de kwaliteit van de wijk is bepaald, invloed heeft op de validiteit van dit onderzoek.

Vervolg

Jongeren in achterstandswijken blijken gemiddeld genomen niet meer psychosociale problemen te rapporteren dan jongeren in meer welvarende wijken. Er zijn dus geen verschillen tussen de wijken. Binnen de wijken zijn er wel verschillen.

Individuele kenmerken zoals de door jongeren ervaren sociale controle in de wijk en hun perceptie van de wijk spelen wel een rol bij de ontwikkeling van psychosociale problemen. Jongeren die veel sociale controle ervaren in de wijk en die de kwaliteit als positief beoordelen, rapporteren minder psychosociale problemen. Bij een wijkgerichte aanpak van het gezondheidsbeleid zal dus zeker ook aandacht besteed moeten worden aan de individuele perceptie van de wijk door de (jeugdige) bewoners.

Deze resultaten geven aanknopingspunten voor ver-

volgonderzoek naar wijkverschillen en de ontwikkeling van psychosociale problemen bij jongeren. Zo kan het verstandig zijn om in vervolgonderzoek naast de SDQ ook andere maten voor psychosociale problemen te gebruiken en/of onderzoek te doen naar de crossculturele validiteit van de SDQ. Verder zou het effect van sociale controle en perceptie in achterstandswijken in Nederland nader onderzocht kunnen worden.

ABSTRACT

The relationship between quality of the neighborhood and psychosocial problems among young people in Rotterdam
It is assumed that neighborhood characteristics influences the development of psychosocial problems in adolescents. This assumption is mainly based on research from abroad, in the Netherlands still little research is done. Therefore in this article we examined whether there is a correlation between the quality of the neighborhood and psychosocial problems among teenagers in first and third grade. The quality of the neighborhood is measured by the social index of Rotterdam and the psychosocial problems is measured with the SDQ. Youth who experienced a lot social control and a high perception have fewer psychosocial problems. No relevant correlation was found between the quality of the neighborhood and psychosocial problems among young people. The quality of the neighborhood explained only 0.1% of the differences between the neighborhoods. This small difference can be explained by the composition (by sex, level of education en ethnicity) of the neighborhood.

Keywords: psychosocial problems, neighborhood differences, youth, social control, perception

LITERATUUR

1. *Hirasing RA, Talma H, Kobussen M.* Coëlho Zakwoordenboek Jeugd. NJI; 2010.
2. *Schrijvers CTM, Schoemaker CG.* Spelen met gezondheid. Leefstijl en psychische gezondheid van de Nederlandse jeugd. Utrecht: RIVM, 2008.
3. *Hermanns J, Ory F, Schrijvers G.* Helpen bij opgroeien en opvoeden: eerder, sneller en beter. Een advies over vroegtijdige signalering en interventies bij opvoed- en opgroeioproblemen. Utrecht: Inventgroep, 2005.
4. *Saxena S, Jané-Llopis E, Hosman C.* Prevention of mental and behavioural disorders: implications for policy and practice. *World Psychiatry* 2006;5:5-14.
5. *Postma S.* JGZ-richtlijn vroegsignalering van psychosociale problemen. Bilthoven: RIVM, 2008.
6. *Reijneveld SA, Brugman E, Verhulst FC, Verloove-Vanhorick SP.* Psychosociale problemen komen meer voor bij kinderen in achterstandsbuurten. *JGZ* 2005;6:110-1.
7. *Edwards B, Bromfield LM.* Neighborhood influences on young children's conduct problems and pro-social behavior: Evidence from an Australian national sample. *Child Youth Serv Rev* 2009; 31:317-24.
8. *Leventhal T, Brooks-Gunn J.* The neighbourhoods they live in: The effects of neighbourhood residence on child and adolescent outcomes. *Psychol Bull* 2000;126:30937.

9. *Curtis LJ, Dooley MD, Phipps SA.* Child well-being and neighbourhood quality: evidence from the Canadian National Longitudinal Survey of Children and Youth *Soc Sci Med* 2004; 58:1917-27.
10. *Schneiders J, Drukker M, Ende J van der, Verhulst FC, Os J van, Nicolson NA.* Neighbourhood socioeconomic disadvantage and behavioural problems from late childhood into early adolescence. *J Epidemiol Comm Health* 2003;57:699-703.
11. *Ellen IG, Turner MA.* Does neighborhood matter? Assessing recent evidence. *Housing Policy Debate* 1997;8:833-66.
12. *Duncan GJ, Boisjoly J, Harris KM.* Sibling, peer, neighbor, and schoolmate correlations as indicators of the importance of context for adolescent development. *Demography* 2001;38: 437-47.
13. *McCulloch A, Joshi HE.* Neighbourhood and family influences on cognitive abilities of children in the British national child development study. *Soc Sci Med* 2001;53:579-91.
14. *Ginther D, Haveman R, Wolfe B.* Neighbourhood attributes as determinants of children's outcomes. *J Human Resources* 2000;35(6):603-42.
15. *Xue Y, Leventhal T, Brooks-Gunn J, Earls FJ.* Neighborhood Residence and Mental Health Problems of 5- to 11-Year-Olds. *Arch Gen Psychiatry* 2005;62:554-63.
16. *Sampson RJ, Morenoff JD, Gannon-Rowley T.* Assessing Neighbourhood Effects: Social Processes and New Directions in Research. *Ann Rev Sociol* 2002;28:443-78.
17. *Roosa MW, Jones S, Tein YJ, Cree W.* Prevention Science and Neighborhood Influences on Low-Income Children's Development: Theoretical and Methodological Issues. *Am J Comm Psychol* 2003;31:55-72.
18. *Shumow L, Vandell D, Posner JK.* Perceptions of danger: Mediators between neighborhood risk and children's behavior problems. *Am J Orthopsychiatry* 1998;68:468-78.
19. *Caughy MOB, O'Campob PJ, Muntaner C.* When being alone might be better: Neighborhood poverty, social capital, and child mental health. *Soc Sci Med* 2003;57:227-37.
20. COS, 2012. Centrum voor onderzoek en statistiek. www.rotterdam.nl/onderzoek.
21. CBS, 2012. Centraal bureau voor Statistiek. www.cbs.nl.
22. *Goedhart A, Treffers F, Widenfelt B.* Vragen naar psychische problemen bij kinderen en adolescenten: de Strengths and Difficulties Questionnaire. *MGv* 2003;58:1018-35.
23. Gemeente Rotterdam. Rotterdam sociaal gemeten: 2e Meting Sociale Index. Rotterdam: Gemeente Rotterdam, 2009.
24. *Jonkman H.* Communities that care: opgroeien in een veilige en leefbare wijk. Alkmaar: Buro Extern, 2006.
25. *Stevens GW, Pels T, Bengi-Arslan L et al.* Parent, teacher and self-reported problem behavior in The Netherlands: comparing Moroccan immigrant with Dutch and with Turkish immigrant children and adolescents. *Soc Psychiatry Psychiatric Epidemiol* 2003;38:576-85.

CORRESPONDENTIEADRES

Petra van de Looij-Jansen, GGD Rotterdam-Rijnmond, Schiedamsedijk 95, 3011 EN Rotterdam, tel. 010-4339638, e-mail: pm.vandelooijjansen@rotterdam.nl